

## Çocuk Hakları Üzerine

Dr. Semra ERKAN (\*)

Günümüze gelinceye kadar üzerinde gereken önemle durulmamış çocuk haklarının başında çocuğun özellikle korunması, bakımı ve eğitimi gelmektedir.

Bundan yüz yıl önce, birçok insan küçük çocukların zor ve uygun olmayan koşullar altında uzun saatler boyunca çalışarak kendi hayatlarını kazanmalarını son derece doğal karşılıyordu. Roma İmparatorluğu devirlerinde, hukuksal olarak çocuk anne ve babaya, genellikle de babaya ait bir mülk olarak kabul edilmekteydi. 19. yüzyıla kadar çocukların; emeklerinin sömürülmesinin engellenmesi, temel bir öğretim sağlanması, muhtaç durumda olanlara ekonomik destek sağlanması, ilgisizlik ve dayanın önlenmesine yönelik özel bir korunmaya gereksinimleri olduğu düşünülmemiştir.

Oysa ki insanlığın, çocuğa elinden gelebilecek en iyi, en güzel şeyleri vermesi, en uygun şartlar içinde sağlığını, özgürlüğünü güvence altına alacak yasal önlemleri gerçekleştirmesi en önemli görevlerinden biridir.

Çocuğun ilk yılları ve eğitimi hakkındaki görüşler, otuz kırk yıldan beri büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Bir zamanlar çocuğa "küçük çapta bir yetişkin" gözü ile bakılırken, her insanın, en küçük ve çaresiz olanının bile, benzersiz bir değeri olduğu düşüncesinin dünyanın pek çok ülkesinde yaygınlaşması sonucu, çağdaş toplumlar biyoloji, psikoloji ve sosyoloji bilimleri yoluyla çocuğun zengin dünyasına girmeyi başarmış ve onu bir şahsiyet olarak tanımışlardır. İçinde yaşadığımız yüzyıl, adım adım çocuğa önemi gittikçe artan bir hukuk ve ahlak yerini ayırmıştır.

Birinci Dünya Savaşının yıkıntılarından sonra dünya milletleri biraraya gelerek barışçı ve mutlu bur toplum kurulmasına yardımcı olmak amacıyla, milletlerin uymasını istedikleri yaşam standartlarını tespit etmişler ve 26 Eylül 1924'te Milletler Cemiyeti Genel Kurulu "Çocuk Hakları Cenevre Bildirge"sini kabul etmiştir. Ancak, 1939'da dünya savaşının yeniden patlak vermesi Bildirge'nin önemini yitirmesine neden olmuştur.

(\*) M.E. Bakanlığı İlköğretim Gn. Md.lüğü Şube Müdürü

Birleşmiş Milletler kuruluşundan bir yıl sonra 1946'da Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne "dünya halklarını 1924'deki kadar birbirine bağlamak amacıyla" Cenevre Bildirgesinin canlandırılması önerilmiştir.

İki yıl sonra 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Bu bildirmede çocukların özgürlükleri ve hakları da kısmen yer almakla birlikte bunun yeterli olmadığı, çocukların özel ihtiyaçlarının ayrı bir belgeyi haklı çıkarmaya yetecek bir gerekçe olduğu düşünülmüştür.

Uzun çalışmalar sonucu 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin temsilcilerinin katıldığı genel oturumda, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni oybirliğiyle kabul etmiştir.

Bildirgenin Önsöz'ünde, çocuğun, fiziki ve zihni bakımdan olgunlaşmamış olması nedeniyle, hem doğumdan önce hem de sonra özel bakıma ve korumaya muhtaç olduğu, bireyler ile grupların yasal ve diğer yöntemlerle çocuk haklarının sağlanması için çaba göstermeleri gerektiği belirtilmektedir.

Bildirge'de yer alan on ilke özet olarak aşağıda sunulmuştur.

1. Belirtilen haklar, hiçbir istisna olmaksızın ve ırk, renk, cinsiyet, din ya da milliyet ayırımı yapılmaksızın bütün çocuklara uygulanacaktır.

2. Çocukların sağlıklı ve normal bir biçimde özgürlük ve haysiyetleri korunarak gelişebilmelerini güvence altına almak için özel koruma, fırsatlar ve olanaklar sağlanacaktır.

3. Çocukların bir isim ve tabiyet edinme hakları vardır.

4. Çocukların, yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve tıbbi hizmetler de dahil olmak üzere sosyal güvenlik hakları vardır.

5. Eğer özürlyeseler, özel bakım, eğitim ve tedavi hakkına sahiptirler.

6. Mümkün olan her durumda, ana-babalarının bakımı ve sorumluluğu altında sevgiye ve anlayışa, sevgi dolu güvenli bir atmosfere sahip olma hakları vardır.

7. Parasız eğitim ve eğlence ve bireysel yeteneklerini geliştirmek için eşit fırsat hakkına sahiptirler.

8. Felaketler ve afetler sırasında koruma ve kurtarma çalışmalarında öncelik hakkına sahiptirler.

9. Her türlü ihmal, kötü muamele ve sömürüye karşı korunma hakkına sahiptirler.

10. Her türlü ırksal, dinsel veya başka bir ayrımcılığa karşı korunma ve bir barış ve evrensel kardeşlik ruhu içinde yetiştirilme hakkına sahiptirler.

Çocuk Hakları Bildirgesi'ne rağmen dünyanın her yerinde çocuğa henüz yeterince onurlu ve insancı bir gözle bakılmıyor. Bildirge'de ilan edilen haklardan ne yazık ki çocukların çoğu yararlanamadığı halde, çocuk haklarının tanınması olayı insanın özgürlüğe kavuşma hareketinde bir aşama teşkil etmektedir. 19. yüzyılın sonlarında gelişen sanayileşme döneminde görülen çocuk sömürsünün giderek yok olması son derece memnuniyet vericidir.

Çocukların pek çoğu yararlanmasa da bu hakların varolduğunun evrensel olarak kabulü çocuklara ulaşmanın ilk adımıdır ve böylesine farklı sosyal koşullara ve kültürel geleneklere sahip olan bu kadar çok ülkenin temel ilkelerin önemi konusunda fikir birliğine varmış olmaları, gelecekteki ilerlemeler açısından umut vericidir.

Dünyanın her yerindeki bütün çocukların hakları korunup gerçekleştirildiği zaman herkesin mutluluk ve barışı da korunup pekiştirilmiş olacaktır.

### **Kaynaklar**

1. Mialeret, G., 1977. **Dünyada Okul öncesi Eğitimi**. Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara.
2. **Dünya Çocuklarının Durumu**, 1988. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF).
3. **Unicef ve Çocuk Hakları**, 1988. Tisamet Matbaası, Ankara.

## **Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları**

334 sayfa 2.000.- TL.